

Een frisse boeddhistische blik op het christendom, door een van de beroemdste monniken ooit

[Wolter Huttinga](#) 6 oktober 2021

Zen en de gretige vogels

Thomas Merton (vertaling Willy Eurlings)

Damon; 216 blz. €19,90

★★★

De auteur

Thomas Merton is misschien wel de beroemdste monnik van de twintigste eeuw. Hij trad in 1941 in bij de Trappisten van de Abdij van Gethsemani in de Verenigde Staten. Daar schreef hij zijn beroemde autobiografie *The Seven Storey Mountain* en vele andere spirituele werken die grote groepen mensen wisten te bereiken.

Thematiek

In de loop der jaren ontwikkelde Merton grote interesse voor oosterse wijsheid en dan vooral het zenboeddhisme. Merton ontdekte in zen een vorm van wijsheid die blijkbaar diep resoneerde met zijn eigen christelijke 'geloofsgrammatica'. In dit boek onderzoekt hij de verwantschap tussen christelijk geloof en zen.

Het eerste deel bevat een aantal essays van Merton over zen, die geschreven zijn in de jaren zestig. Het tweede deel bevat een dialoog tussen Merton en zenmeester Daisetz T. Suzuki.

Dit tweede deel is tot stand gekomen in de jaren vijftig en is dus ouder dan het eerste deel. Merton presenteert zen als een manier van kijken en ervaren die raakt aan wat Paulus bedoelde met de eenheid met Christus. Een citaat dat vaak terugkeert is het bijbelse 'ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij'. Die mystieke eenheidservaring waarin het ego en zijn verlangens zijn opgelost dient zich zowel in het christelijk geloof als in zen aan als iets van een grote eenvoud, nederigheid en alledaagsheid, zo betoogt Merton. Het gaat over een leegte die tegelijk de meest volkomen volheid is.

Merton doet zijn best om tegen karikaturen te strijden die in zijn tijd over het boeddhisme bestonden, bijvoorbeeld dat het een 'wereldontkennende religie' zou zijn. Zen biedt juist een frisse blik op de mystieke kern van het christelijke geloof en helpt je voorbij het blindstaren op rationele, conceptuele formuleringen, waar het westerse christendom altijd erg goed in geweest is. Tegelijk, zo betoogt Merton, helpt de blik van zen het christendom

om niet te vervallen in het politiek activisme en moralisme dat hij in de jaren zestig volop in ontwikkeling zag.

Interessant

Je ontmoet Merton in dit boek als een geoefend denker in de westerse theologische en filosofische traditie. Het gaat uiteraard veel over bewustzijn, wat het betekent om een 'zelf' te zijn, over de scheiding tussen subject en object – typische westerse concepten waar zen een nogal cryptisch en wellicht bevrijdend licht over doet schijnen.

Mooie zinnen

“Lijden is geen ‘probleem’ alsof het iets zou zijn waar we ons buiten kunnen houden en dat we kunnen controleren. Lijden maakt, zoals zowel het christendom als het boeddhisme het zien – elk op hun eigen manier – deel uit van onze ware ego-identiteit en ons empirisch bestaan en het enige dat we eraan kunnen doen is ons middenin de tegenstelling en verwarring storten om te worden omgevormd door wat bij zen de ‘Grote Dood’ heet en in het christendom ‘sterven en verrijzen met Christus’.”

Reden om dit boek niet te lezen

Het boek zit wat merkwaardig in elkaar, chronologisch zou je het van achteren naar voren moeten lezen. Afgezien daarvan krijg je hier vooral wat losse fragmenten van een denkweg te zien waarvan je de context mist. Je hoort flarden uit een gesprek waar je verder niet bij was.

Akkoord, misschien is dat heel zen (het leven geeft zichzelf ook niet in helder gestructureerde vorm, we zitten er altijd ‘midden in’), maar van een boek mag je wat anders verwachten. Verder is het filosofisch-epistemologische jargon - dat vaak rond westerse ontmoetingen met zen hangt - wat vermoeiend.

Reden om dit boek wel te lezen

Ondanks de gedateerdheid van Mertons ontmoeting met het zenboeddhisme ben ik onder de indruk van zijn scherpzinnige en open omgang met deze traditie. Juist waar hij raakvlakken ontdekt en leert van die andere traditie is het boek heel inzichtgevend. Het is moeilijk te ontkennen dat veel van Jezus' ontregelende uitspraken en verhalen heel zen zijn, om nog maar te zwijgen van de dwaasheid en de 'ontlediging' van het kruis.